

ALBANIAKO MEMORIA

Memoria historiko eta demokratikoan bide eskasa egin du Albaniak

📁 **MEMORIA HISTORIKOA** / Miguel Fernandez Ibañez

1991n komunismoa erori zen. Ordutik, 40 urte beranduago, gutxi egin da, edo ezertxo ere ez, egia berrezartzeko eta Enver Hoxharen diktaduraren biktimen sufrimendua aitortzeko. Museoek eta beste oroigarriek helburu turistikoa dute, baina albaniarrek ez diote iraganari erabat aurre egin. Memoria historikoaren legerik ere ez dago Albanian.

Memoria historikoa arazo arantzatsua da diktadura jasan duen edozein herrian. RAeren arabera, konstituzio zuzenbidean, «diktadura erregimen batean aintzat hartu ez diren gertaera historikoetatik eratorritako egoera juridikoak edo eskubideak aitortzea» da. Helburua oro har polemikoak diren garaietan arakatzea, iraganarekin adiskidetzea eta biktimen egindako kaltea konpontzea da, besteak beste;

Bunk Art'2, Tiranako erdialdean.
Miguel FERNANDEZ IBAÑEZ

immateriala eta beti zalantzarria den egia. Beraz, zer leku bete behar dute figura horiek espazio publikoan edo testuliburuetan? Nola ohoratu biktimak eta epaitu errudunak?

Konponbide globalik gabe, herri bakoitzak bere bidea sortzen du egiari aurre egiteko. 1945 eta 1991 artean autokrazia komunista baten pean bizi izan zen Albanian, bertako biztanleek egunero Enver Hoxharen garaiko aztarnekin topo egitea beste aukerarik ez dute.

Tiranan, herrialdeko biztanleen herenak baino gehiago bizi diren hiriburuan, komunismoaren oroigarriek espazio publikoan jarraitzen dute.

Piramideak, adibidez. Diktadorearen omenezko museoa izateko eraiki zuten eta komu-

nismoa eraitsi zuten protestetan erasoak jasan zituen. Orain berreraikitzen ari dira Tiranako ikono hau. 2021ean hasitako eraberritze proiektua iragartzen du sartzea eragozten duen he-
siak.

Hiriburuaren kanpoaldean, Hoxharen bunker nuklearretik egindako ibilbidea da Bunk'Art, eta komunismoak eta garaiko Albaniako bizitzak gora egin zutela gogorarazten du; erdialdean, ildo beretik, Bunk'Art 2 eta Sigurimiren Museoa bisita daitezke –Albaniako Inteligentzia zerbitzu beldurgarria–.

Beraz, Skanderberg printzea bezalako figura historikoren bat kenduta, diktaduraren hondamenak ikasten amaitzen dute turistek; albaniarrek, berriz, beren iragana aurrez aurre izango dute, batez ere turista horiekin elkarriketa baldin badute.

«Museo horiek eragin positiboa dute: gazteek Albanian gertatu zena uler dezakete. Garai hartako sufrimenduaren sinboloa Spaç espetxea da, baina oso zaila da haraino joatea, eta Tiranako museoak, adibidez, irtenbide bat dira», adierazi du Afrim Krasniqi Institute for Political Studieseko zuzendariak.

«Ez dugu benetako memoria-lik, helburu turistikoekin erabiltzen diren sinboloak baizik. Ne-
gozio bat da. Tepelenën zegoen Albaniako presondegirik handiena, baina han alkateak eta tokiko beste erakunde batzuek uko egin diote memoriala sortzeari, harro sentitzen direlako komunisten ondare ideologikoa», gehitu du Krasniqik.

Albanian, gazteek beren iragana ulertzen jarraituko dute museo horien, sare sozialen eta telebistaren bidez: eskolako testuliburuek oraindik ez dute komunismoari buruzko erreferentzia seriorik jasotzen. «Aditu

Bi gazte komunismoari eskainitako monumentu baten azpian hizketan. Miguel FERNANDEZ IBAÑEZ

taldeak daude batzordeetan lanean, baina ez dute inoiz emaitzarik lortzen», deitoratu du Migjen Qiraxhikm 33 urteko arkitektoak, Qëndresa Qytetare (Erresistentzia Zibikoa) erakundeko aktibista ere badenak.

«Historia dirua egiteko erabiltzea koherentea da kapitalismoarekin. Ongi da, turistak istorio honekin liluratu egiten dira, baina ez du gure arazoa konpon-
tzen: ez diogu iraganari aurre egiten», adierazi du irmo «Diktadorearekin elkarriketa» dokumentalaren gidoia idatzi zuen albaniar honek.

JUSTIZIA

Tiranan, etorbide zabalak eta Blloku auzoko elite komunistaren eraikin sendoak dira gaur egun gizarte bizitzaren epizen-

troa, zentro historikoko otomandar eragineko eraikin txiki-
kien ondoan.

Komunismoa eta bere buruzagiak ohoratzen dituzten estatuarik adierazgarrienak eraitsi egin dituzte. Horietako bost, sudurra hautsita duen Hoxharen busto bat barne, abandonatuta daude Arte Galeria Nazionalaren atzean.

Hala ere, komunismoko kideen izenak agerian jarraitzen dute kaleetan edo partisansoen memorialetan, Beratena kasu: komunistak baino lehen askapen nazionalaren alde borroka egin zuten partisansoak dira.

Datu ofizialik gabe, kalkulatzen da Albanian gutxienez 6.000 pertsona exekutatu zituztela, 18.000 espetxeratu zituztela eta 30.000 herrialdeko

urrutiko eremuetara joatera behartu zituztela. Oraindik 5.000 desagertu baino gehi-
go daude.

Erregimenaren errepresioa aldatu egin zen garaiaren arabera, nahiz eta aldirik krudele-
na Enver Hoxha estalinista sutsuak Txinarekin harremanak hautsi zituenean iritsi zen, 1970eko hamarkadan. Hoxhak, orduan, amaiera eman zion RAI irrati italiarraren sei-
nale piratari egiten zitzaion ezikusari, adibidez, eta purga bat hasiz, erregimeneko kide garrantzitsuak ere aurretik eramane zituen, Mehmet Shehu, agintaritzan «bigarre-
na», barne.

Enver Hoxha 1985ean hil zen, baina bere sistemak iraun egin zuen errepublika komu-

nista ohien erregimenak erori ziren arte.

Albaniako kolapsoa, urtebe-
te baino gehiagoko protesten ondoren, 1991 eta 1992 artean iritsi zen, boterea Alderdi Demokratiko liberalak (PD) hartu zuenean. Orduan hasi ziren erregimeneko kideen aurkako epaiketak.

«Gaizki eta berandu egin zen, eta iraganetik urruntzeko asmorik gabe. Batzuetan, justiziaren eta normaltasunaren artean aukeratu behar da. Zenbat frankista espetxeratu zituzten? Baina, Albanian ez zen ongi egin, baina ez dakit zer gertatuko zen errudunak lehenago epaitu izan balituzte.

»Nexhmije Hoxha [diktadorearen emaztea] 1991n kondenatu zuten kafean, azukrean eta halakoetan gehiegizko gastuengatik.

»Berak iseka egiten zion prozesuari. 1996an eliteko kide batzuk kondenatu zituzten. Kasu honetan genozidioagatik izan zen, baina Berisharen [PDren sortzailea] estrategia bat izan zen Alderdi Sozialista estigmatizatze-
ko. «Ez dago formularik, baina badakit Albanian ez zela ondo egin», adierazi zuen Bashkim Shehu idazle eta itzultzaileak, Mehmet Shehuren semeak, Badalonako topaketa batean parte hartzean.

1993 eta 1994 artean, Nexhmije Hoxha, Ramiz Alia eta nomenklaturako beste kide batzuk ustelkeriagatik eta botere abusuagatik epaitu zituzten. Epaiak arinak izan ziren eta apelazioetan murriztu egin ziren. Geroago onartu zen «genozidioaren legea», Shehuk gogoratu duenez, helburu politikoetarako sortua.

Kondenatuak egon ziren, baina kartzelatuta zeuden kide gehienek, azkenean, 1997an

lehertu zen indarkeria krisia-
ren ondorengo amnistiari ete-
kina atera zioten.

«Harrigarria bada ere, ko-
munismoaren mendekoek
akusazio serioagoak eta epai
zorrotzagoak jaso zituzten be-
ren nagusiek baino, eta urte
gutxi batzuetara zigortu zituz-
ten espetxean. Jendearen inte-
res handiagoa zuten goi maila-
ko ofizialei, estatuaren
jabetzak gaizki erabiltzea eta
posizioaren abusuaren akusa-
zioak egotzi zizkieten, eta Fis-
kaltzak, berriz, ezin izan zi-
tuen gizateriaren aurkako
krimenen eta giza eskubideen
urraketen salaketak frogatu»,
ondorioztatzen du Arbora
Aliajek “Transitional criminal
justice in Albania: The use of
trials and criminal proceed-
ings as a transitional justice
instruments” argitalpenean.

IKERKETAK

2006. urtera arte, Albaniako
Parlamentuak ez zituen ko-
munismoan egindako krime-
nak onartu. Oraindik ez dago
adostasunik. Iragana ikertzeaz
arduratzan den gobernu era-
kundera Komunismoaren Kri-
menak Aztertzeako Institutua
da, eta Albanian izan zituen
ondorioak, baina ez du baliabi-
derik.

«Ez du memoria historikoa
aztertzeako zentro nazionala
izateko gaitasunik, eta, iaztik,
bere ikasketek ez dute garai
komunista osoa hartzen», az-
pimarratu du Krasniqik.

Albanian, ez dago memoria
historikoaren legerik, eta bali-
teke inoiz ez egotea. Horrek
ere ez du justizia bermatzen,
nolanahi ere: Espainiako Esta-
tuan Memoria Demokratikoa-
ren Legearen aurreproiektuak
ez du 1977ko Amnistiaren Le-
gea ezabatzen, eta ez du dikta-
durako eta trantsizioko doku-

mentu guztiak askatasunez es-
kuratzeko aukerarik ematen.

Krasniqiren esanetan, Alba-
nian Administrazioak berak
eragozten du egia argitzea, eta
zigorgabetasuna babesten du:
«Datuak eskuratzea zailtzen
du. Polizia beteteranoen %50 Si-
gurimiko kide izan ziren,
nahiz eta, legez, ezin duten.
Agiri guztiak desklasifikatzea
erabakitzen badugu, datu ho-
riek eta beste batzuk ere lortu
ahal izango ditugu, baina hori
bakarrik nazioarteko presiope-
an gertatuko da, Europar Bata-
sunera sartzeko baldintza be-
zala».

Sigurimiren espediente asko
desagertu egin dira, eta denbo-
rak zaildu baino ez du egiten
krimenak eta horien egileak
zeintzuk diren argitzen duten
ebidentziak lortzea.

Hainbat legek diktaduraren
biktimen kolektibo batzuen
erreparazio ekonomikoa ahalbi-

detu dute, baina ez da nahikoa,
komunismoko goi kargudunak
aske utzi baitzituzten eta, kasu
batzuetan, Administrazioan ja-
rraitu baitzuten.

«Zaila da errealtateari aurre
egitea zure familiaren erdia ko-
munista izan denean [albaniar
herriari erreferentzia eginez].
Oso zaila zen 1990eko iragana
ahaztea. Garai horri begirada
botatzen badiozu, ikusiko duzu
ez zela iraultza bat izan, elite al-

Enver eta Nexhmije
Hoxharen hilarriak,
Kombinateko hilerri
publikoan, Tiranan.
Miguel FERNÁNDEZ IBAÑEZ

**«Historia dirua egiteko erabiltzea koherentea
da kapitalismoarekin. Turistak istorio hauekin
liluratu egiten dira, baina ez du gure arazoa
konpontzen: ez diogu iraganari aurre egiten»**

**«Egungo politikari batzuk erregimen
komunistaren parte izan dira. Oso zaila da
gazteei hori azaltzea. Batzuk nomenklaturaren
parte ziren, eta orain Legebiltzarrean daude»**

daketa baizik», azaldu du Kras-
niqik.

«Museoetako batera joanez
gero, ikusiko duzu egungo poli-
tikari batzuk erregimen komu-
nistaren parte izan direla. Oso
zaila da gazteei hori azaltzea:
horietako batzuk nomenklatu-
raren parte izan ziren, eta orain
hemen daude, Legebiltzarrean»,
gehitu du.

Justizia administratzeko mo-
du asko dauden arren, badirudi
Albaniak estrategiarik bigunena
aukeratu duela, horrek zapal-
tzaileak eta zapalduak hiri eta
herrixketan gurutzatzea esan
nahi duen arren.

Bitartean, Tiranako Kombinat
aizoko udal hilerriko seigarren
lursailean, urriaren 16an, nostal-
gikoek Enver Hoxharen jaiotza
eta balentriak gogora ekartzen
dituzte. Hoxha Albaniako abe-
rriko heroientzako erreserbatu-
ta dagoen Martirien Hilerritik
atera eta hara eraman zuten.